

Školitelovo posouzení diplomové práce Lukáše Zelenky **Zlaté nivy ideálu: Zobrazené prostory v prozaickém díle Julia Zeyera**

Zeyerovská práce Lukáše Zelenky vznikala samostatně a dlouhodobě. Dlouhodobě mimo jiné proto, že se pokusil o osvojení celku autorova prozaického díla, právě tak jako o zvládnutí odborných výkladů – takřka v úplnosti. Můj prvotní názor, přiznám, že dosti bezradný, preferoval zúžení a tematologický či poetologický přístup, jednodušeji řečeno zaměření se na prostor zobrazený, jeho žánrovou a syžetovou funkci, popřípadě funkci koloritní a archetypovou. Také na popisový styl a typy deskripcí. Z mimořádně extenzivního díla, připomínajícího „koláž“ námětů a látek, čerpaných z rozmanitých teritorií a kulturních tradic, bych pak volila zástupné texty a zástupné prostory.

Lukáš se vydal cestou komplexního studia a systematizovaného zkoumání, takového, které by odpovídalo dostupným teoretickým konceptům a podnětům. To, jak o oněch konceptech a podnětech přemýšlí, jak chápe a hodnotí například přístup semiologický (Lotmanovy konfigurace a relace) či tematologický (topologie Daniely Hodrové) a další teoretické diskurzy, čteme v úvodních kapitolách. Autor formuluje stručně a s tak přesvědčivou promyšleností, že se zdráháme málem ptát a pochybovat. Přitom není vše zcela zřejmé, zvláště nezasvěceným (osobně mám problém s použitím termínu popis – jak lze kupříkladu popisovat „klimatem“ či nastavením doby).

Než začne Lukáš Zelenka prozkoumávat Zeyerovo prozaické dílo z hlediska „prostoru vyprávění“ (také nevím, co vše si za touto formulací mohu představovat) rekapituluje zasvěceně pokusy o vztahování autora k různým dobovým směrovým tendencím (vlastně nejen dobovým, i k baroku); o jeho zařazení do dobového směrového rámce. Už zde prokazuje dobrou znalost odborné a jiné zeyerovské literatury, která v předkládané práci nebyla jen zkompletována pro příslušnou rubriku, ale byla zjevně studována a vhodně (instrumentálně) využita. Autor předkládané práce se s ní také po svém vyrovnává, což si může dopřát, neboť se stal jedním z nezasvěcenějších současných znalců Zeyerova díla – díla v mnoha směrech kladoucího vysoké nároky. Minimálně z hlediska kulturního a historického zázemí.

Máme zato, že už kladení otázek, do jaké míry lze Zeyera vztahovat k dekadenci, symbolismu či secesi (podobně jako u praerafaelitů jde o předejmutí), napovídá mnohé o autorské poetice jako takové. Kupříkladu o zálibě v ornamentalismu, jenž se počne vytrácet, když je exotická orientace střídána náboženskou (křesťanskou).

Na počátku zkoumání prostoru zeyerovského vyprávění zajímá Lukáše sklon k detailnosti, zakládající jakýsi specifický druh realismu (snad restaurátorského?), jenž se tu ovšem, jak práce vícekrát prokazuje, snoubí se snovostí, zamlžeností, tajemností, mytičností apod. Zde bych nejspíš sledovala, do jaké míry tento aspekt posiluje subjektivní „interpretace“ (zření) skutečnosti, poučená kulturně a historicky. Nutno však podotknout, že subjekt – objektová polarita (noetika) v práci explicitně uplatněna nebyla.

Přehledně bylo zpracováno kulturně geografické klima (od severu k jihu). Otázka, jak typy příběhů (syžetů) souvisí právě s teritoriem, kde se odehrávají, by měla být zásadní. Právě tak jako tvůrčí nakládání s nalezenými náměty a exotickými či jinými kulisami. To jsou však samostatné badatelské úkoly, vyžadující znalost národních literatur a kultur, jimiž byl slavný lumírovec inspirován a z nichž dosti svobodně čerpal. Teritoria domácí motivují k jiným postřehům, spíše sociokulturní povahy. Také k dokládání skeptického naladění.

Místa: já bych řekla aspekt či kategorie, autorovi práce jde o popis z hlediska míst (přitom popisem jako narativním typem se speciálně nezabývá). Rozlišuje přístup semiotický (pak ho zajímá konfigurace blízkost – dálka; centrum – periferie) a zabývá se interpetačně motivy vyhnání, odchodu, poutnictví apod. Zde jde o syžety a figury. Naopak u vertikály o mýtus a symboly. V rámci tematologického přístupu se podle mého názoru příliš široce pojímá topos

vězení (uvěznění), a to vzhledem k základnímu předmětu zájmu, jenž byl vymezen jako prostor vyprávění. Nicméně i ten je chápán málo specifikovaně – někde spíše než jako zobrazená prostorová entita (soubor prostorových komponent), jako abstraktní významová kvalita.

V kapitole Na útěku – ve vězení se výklad soustřeďuje obšírně k jedné próze (Dobrodružství Madrány) – a nejde tu jen o hledisko titulkem vymezeného motivu a prostoru. Obdobně se autor pohrouží několikrát také do Domu u tonoucí hvězdy či Románu o věrném přátelství Amise a Amila (viz kap. Věž, kde o věž vlastně ani nejde, nebo jen metaforicky). Vnímáme to sice jako jisté odchýlení od vytyčeného směru, ale interpretačně jsou tato odchýlení přínosná.

K reevokaci se pochopitelně nabízejí zeyerovské zahrady, zdroje estetizující imaginace. O domu se píše náležitě, ale málo. Zajímaly by mě také domy z hlediska historického a architektonického.

Líbí se mi pojednání o „kuloárních“ prostorech, pozorovatelských aktivitách některých postav, o voyerismu („šmírován“) a s tím související zálibě (v podstatě dobrodružně romantické) v chodbičkách, postranních východech a skrýších. Kontakty s nadpřirozenem (magie, alchymie), to jsou zajisté podstatné dobové záliby, jejich prostorovost mě však uniká – i ta metaforická. Ptám se, protože by mě to zajímalo, kde by se v práci o zobrazených prostorech dala ještě uplatnit polarita „čistý venkov – špinavé město“, začleněná do oddílu Místa. Nicméně právě v souvislosti s ní se nabízí zeyerovské téma deziluze, které vlastně připravuje pokus o „popis vyprávěného univerza“, jež se vyznačuje například rozlehlostí (jako by neomezeností) a snadností pohybu (přemístění); současně soumrácností. V pokusu o celostní uchopení díla zkoumaného autora pokračuje Lukš Zelenka pomocí bachtinovského chronotopu cesty – vrací se tudíž motiv (archetyp) poutnický a vertikála, pouze abstraktně prostorová. Na tomto místě však vhodně inspiruje cenné připomenutí několika základních introspekcí – Severinovy, Amisovy, Plojharovy.

Rekapitulace Bachtinových chronotopů působí podle mne jako rozmáchnutí k rozsáhlému výkladu, práce však dospívá k závěru, a tak se musíme spokojit s pouhým připomenutím evidentní inspirovanosti Románu o věrném přátelství Amise a Amila románem rytířským, dále se zmínkou o „hagiografických“ povídkách nebo s kratičkou polemikou (s Hodrovou) na téma románu ztracených iluzí. Přitom o žánry přece prvořadě ani nešlo. To by byl jiný směr zeyerovské pouti.

V celé své práci prokazuje autor nejen seriózní, také ale osobité zaujetí zkoumaným autorem a dílem a díky tomu přináší nový, i když místy sporný či nedůsledný, vždy však oživující pohled, jímž historickou hodnotu aktualizuje.

Diplomovou práci Lukáše Zelenky doporučuji k obhájení a navrhuji známku výbornou.

Doc. Marie Mravcová